

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології та соціальної роботи
Кафедра логопедії і спеціальних методик

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ПОДОЛАННЯ ДИЗОРФОГРАФІЇ У ШКОЛЯРІВ ІЗ
ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ III-IV РІВНІВ»**

Виконала: здобувач вищої освіти
заочної форми навчання
спеціальності 016 Спеціальна освіта
спеціалізація 016.01 Логопедія
Олена ВЕНГЕР

Науковий керівник:
Наталія ГАВРИЛОВА,
кандидат психологічних наук,
професор кафедри логопедії
і спеціальних методик

Рецензент:
Юлія БУГЕРА,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психолого-медико-
педагогічних основ корекційної роботи

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ БАЗИС ПРОБЛЕМИ ПОДОЛАННЯ ДИЗОРФОГРАФІЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ.....	6
1.1. Порівняльна характеристика дисграфії та дизорфографії.....	6
1.2. Особливості та причини дизорфографічних помилок у дітей із загальним недорозвиненням мовлення III та IV рівнів	15
1.3. Особливості розвитку орфографічної навички у дітей молодшого шкільного віку	24
Висновки до першого розділу	34
РОЗДІЛ II. ТИПИ ОРФОГРАФІЧНИХ ПОМИЛОК НА ПИСЬМІ В УЧНІВ ЧЕТВЕРТОГО КЛАСУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ III, IV РІВНІВ ТА ПРИЧИНИ ЇХНЬОГО ВИНИКНЕННЯ.....	36
2.1. Методика вивчення помилок орфографічного типу у школярів 4-го класу та причин їхнього виникнення	36
2.2. Аналіз результатів дослідження	44
2.3. Методика корекції орфографічних помилок у четвертокласників із загальним недорозвиненням мовлення III, IV рівнів на письмі за фонетичним принципом на логопедичних заняттях	51
Висновки до другого розділу.....	61
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66

ВСТУП

Дизорфографія – це специфічне порушення писемного мовлення, яке характеризується наявністю різних типів орфографічних помилок на письмі стійкого характеру. Зазначене порушення мовлення є складним та поліморфним обумовленим недорозвиненням ряду психічних процесів та мовних операцій. В останні роки спостерігається стійка тенденція до зростання кількості дітей із цим порушенням мовлення. Це активізувало науковий пошук шляхів вирішення зазначеної проблеми.

Науковці (Л. Бартенева, Л. Тенцер, Н. Чередніченко та інші) наголошують на тому, що опанування орфографічним письмом є складним процесом для дітей з порушеннями мовлення загалом і учнів із загальним недорозвиненням мовлення (надалі ЗНМ), зокрема визначено, що дизорфографічні помилки можуть бути обумовлені рядом причин: незасвоєнням морфологічного принципу письма, семантичного принципу письма. Дизорфографічні труднощі стійкого характеру уже помітні у дітей із третього класу (Данілавічуте Є., Мартинюк З. та інші). Визначено, що в учнів із ЗНМ лексичні, морфологічні, граматичні й синтаксичні компоненти мовлення формуються своєрідно та весь процес їхнього становлення супроводжується виникненням труднощів, які в свою чергу впливають на якість засвоєння письма (З. Пригода, Тарасун В. та інші).

З. Пригода, Л. Трофименко та інші вказують, що при дизорфографічних порушеннях спостерігається несформованість у школярів базових компонентів необхідних для формування грамотності: мовлення, «мовного чуття», дій з мовними одиницями (тобто метамовними навичками), психічного забезпечення довільних дій з мовними одиницями (процесів уваги, сприймання, пам'яті, мислення). Усі вони супроводжують мовленнєву діяльність і забезпечують грамотне письмо.

З метою подолання орфографічних помилок в учнів із ЗНМ було запропоновано проводити роботу на фонематичному та морфологічному рівнях. Розвивати у них операційну складову, що забезпечуватиме розв'язання орфографічної задачі: задіювати орфографічну пильність, визначати тип орфографічної помилки, актуалізувати правило, розв'язувати саму задачу і здійснювати контроль за її виконанням (О. Парасоцький, Н. Чередніченко та інші).

Тоді, коли орфографічним помилкам, що допускаються за морфологічним принципом у дослідженнях більше присвячено уваги, фонетичні, історичні та семантичні труднощі в процесі письма висвітлені у меншій мірі. Загалом, проблема подолання дизорфографії потребує подальшого вивчення оскільки ще недостатньо повно вивчена та актуальна на сучасному етапі.

Мета дослідження: наукове обґрунтування, розробка та експериментальна перевірка ефективності методичного комплексу вправ та завдань для подолання дизорфографічних порушень у молодших школярів 4-го класу закладу загальної середньої освіти.

Згідно поставленої мети визначені такі **завдання:**

1. Здійснити науково-теоретичний та методологічний аналіз проблеми формування орфографічно правильного письма у школярів з нейротиповим розвитком та порушеннями мовлення.

2. Вивчити характер дизорфографічних помилок на письмі у молодших школярів та причини їх виникнення у писемній продукції.

3. Розробити та експериментально перевірити ефективність корекційно-методичного комплексу вправ і завдань для подолання дизорфографічних порушень в учнів 4 класів закладу загальної середньої освіти.

Об'єкт дослідження – процес навчання орфографічно правильному письму учнів молодших класів закладу загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – особливості подолання дизорфографічних помилок в учнів 4-го класу із загальним недорозвиненням мовлення.

Методи дослідження. Відповідно до визначеної мети та сформульованих завдань використаний комплекс взаємопов'язаних методів:

– теоретичних: вивчення, аналіз та узагальнення науково-теоретичних та методичних джерел за змістом проблеми аналіз навчальної програми з предмету «Українська мова» для 4-го класу;

– емпіричних: аналіз письмової продукції учнів 4-го класу; бесіди з дітьми та педагогами; психолого-педагогічний експеримент констатувального та формувального характеру;

– статистичних: якісний та кількісний аналіз одержаних експериментальних даних.

Теоретичне значення дослідження полягає у здійсненні диференційованої характеристики понять дисграфія і дизорфографія, формуванні опису причин виникнення специфічних помилок на письмі у дітей із ЗНМ та розкритті поняття орфографічна навичка.

Практичне значення дослідження полягає у розробці методики формування орфографічної навички в учнів четвертого класу із ЗНМ, яка може бути у подальшому застосована для проведення фронтальної та індивідуальної роботи загалом з дітьми у яких ця навичка відстає у своєму розвитку. Її можуть застосовувати як логопеди закладу загальної середньої освіти так і психологи та асистенти вчителя.

Місце проведення дослідження: Спеціалізований заклад загальної середньої освіти 1-3 ступенів № 8 м. Хмельницького.

Апробація дослідження: Венгер О. Гаврилова Н. Порівняльна характеристика дисграфії та дизорфографії. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Корекційна педагогіка і психологія* / за ред. О. Гаврилова. Вип. 13. Кам'янець-Подільський. Видавець Ковальчук О.В. 2022. С. 31-38

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел у загальній кількості 75.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота присвячена розробці комплексу корекції дизорфографічних порушень у четвертокласників загальних закладів середньої освіти. Представлено результати теоретичного аналізу сучасних наукових та методичних досліджень щодо процесу формування у молодших школярів орфографічно правильного письма. Охарактеризовано особливості порушення орфографічної навички у школярів із ЗНМ III-IV рівнів. Визначено психологічні причини орфографічних труднощів у дітей зазначеної категорії. Сформовано комплекс вправ і завдань для подолання порушень орфографічної навички письма.

1. На підставі науково-теоретичного аналізу визначено протиріччя між сучасними вимогами навчального процесу та можливостями молодшими школярами із ЗНМ повноцінно опанувати знаннями, уміннями та навичками з навчальних предметів мовного циклу.

Визначено, що для дітей із ЗНМ на письмі характерними є як дисграфічні так і дизорфографічні типи помилок. Тоді, коли дисграфічні помилки більше проявляються у першому та другому класах їхнього навчання у закладі загальної середньої освіти, то у третьому та четвертому класах накладаються на попередні, помилки дизорфографічного типу.

З'ясовано, що причиною наявності у дітей із ЗНМ на письмі стійких специфічних помилок дисграфічного та дизорфографічного типів визначають вибіркові порушення у них окремих процесів і функцій пізнавальної діяльності, симультанного та сукцесивного видів синтезу, а також мовних операцій.

Орфографічна навичка письма у дітей формується з опорою на такі принципи як фонетичний, морфологічний, історичний та семантичний. Труднощі опануванням орфографічною навичкою письма учнями із порушеннями мовлення за морфологічним принципом були вивчені

науковцями у більшій мірі (О. Парасоцький, З. Пригода, Н. Череднченко та інші) [47], [52], [70]. Іншого типу орфограми (за фонетичним, історичним та семантичним принципами) було приділено уваги набагато менше. Отож нами було визначено за необхідне більш глибоке вивчення орфографічних помилок, що виникають за фонетичним принципом у учнів четвертого класу із ЗНМ.

2. Констатувальний експеримент передбачав розробку моделі та змісту методики вивчення дизорфографічних порушень в учнів четвертого класу закладів загальної середньої освіти із нормотиповим розвитком та із ЗНМ.

У результаті аналізу змісту програми для 3-го, 4-го класів та підручників з української мови та читання, науково-методичних джерел щодо фонетичного принципу письма було визначено ті орфографічні уміння, які мають бути сформовані у дітей до кінця 4-го класу і опираються на зазначений принцип. Відповідно до зазначеного було підібрано 6 диктантів та три завдання, що передбачали самостійно здійснення дітьми словозміни. Вивчали фонетичні написання усіх наголошених голосних звуків у словах; написання ненаголошеного звука *у*; префікса *с* перед глухими приголосними; спрощення приголосних звуків при словозміні; написання суфіксів *-зьк-*, *-цьк-*, *-ськ-*, що виникають у результаті творення прикметників; чергування приголосних *з, к, х – ж, ч, ш – з, ц, с* при відмінюванні іменників. Була розроблена бальна оцінка, яка дозволила визначити рівень сформованості орфографічної навички у досліджуваних учнів.

На основі аналізу продукту писемномовленнєвої діяльності було виявлено дуже високий (93%) і високий (7%) рівень сформованості орфографічної навички в учнів четвертого класу із нормотиповим розвитком. У школярів із ЗНМ орфографічна навичка значно менше сформована і не відповідає вимогам навчальної програми з “Української мови”. Зокрема, у них виявлено середній (у 37,5%), низький (у 37,5%) і дуже низький (у 25%) рівень її сформованості.

Було виявлено, що у дітей із нормотиповим розвитком переважно помилки носили випадковий характер і лише частина із них були

орфографічними за характером. У школярів із ЗНМ помилки на письмі були значні і системні як дизорфографічні так і дисграфічні. Найскладніше їм було виконати завдання із самостійною словозміною іменників та прикметників. Визначено, що переважна більшість із цих дітей (75%) самостійно її не виконують і навіть при написанні цих слів під диктовку допускають у них велику кількість помилок.

3. З урахуванням виявлених у школярів із ЗНМ труднощів було сформовано методику проведення логопедичної роботи, яка передбачала формування у них орфографічної навички у чотири етапи. Перший етап - актуалізації навички фонематичного аналізу, на другому формували розумові операції, на третьому - передбачалося формування орфографічної навички, на четвертому - розвивали функцію самоконтролю шляхом перевірки написаного. При проведенні логопедичної роботи застосовували усномовленнєві вправи та завдання; письмові вправи та диктанти; вправи з кінезіологічним супроводом, дидактичні ігри для розвитку мислення.

За результатами проведеного навчання виявлено позитивний вплив навчання на формування орфографічної навички у дітей із ЗНМ на логопедичних заняттях, проте термін експериментального навчання був занадто малим, щоб ми змогли стверджувати про повністю виправлене порушення письма у дітей із ЗНМ. Тому нами передбачається продовження проведення логопедичної роботи у цьому напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алгазина Н. Н. Формирование орфографических навыков / Н. Н. Алгазина. М. : Просвещение, 1987. 159 с.
2. Артеменко А. Порушення мовлення у дітей. Соціальний педагог: 2018. №11. С. 22–29.
3. Бабич Н. М., Ковальчук О. О. Стан сформованості простору-ритму-руху в системі розвитку мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.
4. Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у ХХІ ст.: Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції. Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2019. Ч. 1. С. 69-71.
5. Барна В., Волощенко О., Козак О. Тестування як метод справедливого вимірювання навчальних досягнень учнів / В. Барна, О. Волощенко, О. Козак // Учитель початкової школи. №11. 2014. С. 15-20.
6. Бартенева Л. І. Підготовка дітей з НЗНМ старшого дошкільного віку до оволодіння орфографією: Дис.канд. пед. наук. К, 2000. 190 с.
7. Біляєв О. М. Сучасний урок української мови. К.: Рад. Школа, 1981. 176 с.
8. Белая А.Й. Подолання нерізко вираженого загального недорозвитку мовлення у молодших школярів (рекомендації для вчителів логопедів). Хмельницький: ТУП, 2001. 100 с.
9. Блінова Г.Й. Альбом для обстеження мовлення у дитини: навч. метод. посіб: В 2 ч. Київ: Благовіст, 2001. 215 с.
10. Богоявленский Д. Н. Психология усвоения орфографии / Д. Н. Богоявленский. М. : Просвещение, 1966. 304 с.
11. Богоявленський Д. Н. Психология усвоения орфографии. М. : Просвещение, 1966. 308 с.
12. Боднар Н. М. Корекційна робота із запобігання дисграфії в дітей молодшого шкільного віку. Педагогічний альманах. Херсон, 2016. Вип.30. С. 17- 22.

13. Большой психологический словарь / под ред. Б. Г. Мещерякова, В. П. Зинченко. 3/е изд., доп. и испр. Прайм-Евроснак, 2007. 670 с.
14. Боряк, Оксана Володимирівна. Теорія і практика формування мовленнєвої діяльності розумово відсталих дітей молодшого шкільного віку : автореф. Дис. ... докт. Пед. Наук : 13.00.03 / Боряк Оксана Володимирівна ; [наук. Консультант Шеремет Марія Купріянівна] ; М-во освіти і науки України, Нац пед. Ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2019. с. 19.
15. Брушневська І. М. Механізми розвитку фонематичного компоненту мовленнєвої діяльності дітей за умов звичайного розвитку. Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. 2016. Вип. 70(1). С. 84-88.
16. Волосюк А. А. Сучасні методи корекції усного та писемного мовлення молодших школярів під час корекційно-логопедичних занять : тематичний збірник праць / Упоряд. За заг. Ред. Гузь Н. Л. Рівне : РОІППО, 2014. 56 с.
17. Гаврилова Н. С. Психологічна характеристика дітей із загальним недорозвитком мовлення з ведучими порушеннями пам'яті. 2008. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Eq-e4AjaVm8J:kmhj.ukma.edu.ua/index.php/22276246/article/download/163239/162208&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>.
18. Гаврилова Н. С. Психологічна характеристика дітей з загальним недорозвитком мовлення з порушеннями пізнавальної сфери кінестетичного типу. Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова: Збірник наукових праць / За ред. В.М.Синьова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. № 11. К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2008. С. 277- 281.
19. Гальперин П. Я., Запорожец А. В., Ельконин Д. Б. Проблемы формирования знаний и умений у школьников и новые методы обучения в школе. // Вопросы психологии : девятый год издания / Ред. Б.М. Теплов, В.Н. Колбановский, Ф.А. Сохин. 1963. №5 сентябрь-октябрь 1963. с. 61-73.

20. Голуб Н. М. Науково-теоретичні засади досліджень писемного мовлення та його порушень. Науковий часопис. Корекційна педагогіка: Збірник наукових праць. Київ, 2012. Вип. №21. С.58-63.
21. Голуб Н. М. Дидактичний матеріал з корекції та розвитку писемного мовлення учнів молодшого шкільного віку : навчально-методичний посібник. Київ : Видавничий дім «Слово», 2014. Ч.1. 384 с.
22. Горобець С. Вади мовлення в учнів молодшого і середнього шкільного віку. Дефектолог. 2012. №8. С. 29–31.
23. Горобець С. Комплексний підхід у корекційній роботі : Попередження і подолання недоліків усного та писемного мовлення в учнів / С. Горобець // Початкова освіта. 2012. № 7. С. 11-13.
24. Журавльова Л. С. Науково-теоретичний аналіз сутнісних відмінностей поняття «дисграфії» .Актуальні питання корекційної освіти: Збірник наукових праць. Вип.10. 2018. URL: <https://aqce.com.ua/vipusk-n10-2018/zhuravlova-ls-naukovo-teoretichnij-analiz-sutnisnih-vidminnostej-ponjattja-disgrafija.html>.
25. Караман С. О. Психологічні умови формування орфографічних умінь і навичок / С. О. Караман, Н. А. Березовська-Савчук // Соціалізація особистості : зб. наук. пр. Київ, 2001. Вип. XVI. С. 117–129.
26. Карпенко В. В., Зелінська-Любченко К. О. Напрями логопедичної роботи з корекції дисграфії у молодших школярів. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації : збірник наукових статей. Суми, 2019. С. 71-73.
27. Коваль Л. В. Значення фонематичного компоненту в системі передумов формування писемних навичок у дітей з ДЦП. Український логопедичний вісник: збірник наукових праць. Київ : Актуальна освіта, 2010. Вип. 1. С. 39–42.
28. Коломієць Ю. В., Ніжинська О. В. Особливості порушень писемного мовлення у молодших школярів загальноосвітніх шкіл. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та психологія : збірник наукових праць. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. Вип. 21. С. 118-123.

29. Кондратенко Л. О. Весела грамота : методичні рекомендації для вчителів та вихователів початкової школи / За ред. Ю. З. Гільбуха. Київ : НПЦ Перспектива, 1995. 144 с.
30. Конопляста С. Ю., Сак Т.В. Логопсихологія : навчальний посібник. Київ : Знання, 2012. 293 с. 74. Концепція Нової Української школи. URL : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення : 12.01.2018).
31. Корнев А. Н. Нарушения чтения и письма у детей (диагностика, коррекция, предупреждниие): учеб.-метод. пособ. / А. Н. Корнев. СПб. : МММ, 1997. 286 с.
32. Корнев С. І. Психологічні особливості зорового сприймання у дітей з ЗНМ. Науковий часопис. Серія 19. 2012. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/23249/Korniev.pdf?sequence=1>.
33. Левіна Р. Є. Нарушение письма у детей с недоразвитием речи. М. : АПН РСФСР, 1961. 310 с.
34. Львов М. Р. Словарь-справочник по методике русского языка: учеб. пособие для студентов пед. Ин-тов по спец. № 2101 «Рус. яз. и лит.». М. : Просвещение, 1988. 240 с.
35. Мартинюк З. Психолінгвістична модель як основний інструментарій щодо діагностики дизорфографічних помилок в учнів з тяжкими порушеннями мовлення молодшої ланки навчання. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. Т.1. №16. 2020. С.262-275.
36. Мартиненко І. В. Логопсихологія: курс лекцій : навчальний посібник. 2 вид., виправл. і доповн. Київ : ДІА, 2016. 116 с.
37. Маслова Т. В., Найдьонова Н. А. Полодання дисграфії та дислексії в мінімальний термін на шкільному логопедичному пункті. Таврійський вісник освіти. 2014. №2. С. 155-163.
38. Мельніченко Т. В. Фонологічний компонент мовлення як складова частина успішного засвоєння учнями з ТПМ знань з української мови. Дослідження

молодих учених у контексті розвитку сучасної науки : матеріали Всеукр. Наук.-практ. Конф. (20 квітня 2011р.) / За заг. Ред. Огнев'юка В. О. Київ : Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2011. С. 106-109.

39. Методика викладання української мови в початкових класах / за ред. С. І. Дорошенка. К.: Вища школа, 1992. 398 с.

40. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / за ред. М.І. Пентилюк. Підручник для студентів. К.: Ленвіт, 2000. 265 с.

41. Методика навчання української мови у початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. К.: Літера ЛТД, 2010. 364 с.

42. Мілевська О.П. Особливості семантичної домінанти сприймання слова у дітей із загальним недорозвиненням мовлення. Збірник наукових праць. 2020. №15. С.145-154. URL: <http://aqce.com.ua/vipusk-n15-2020/milevska-op-osoblivosti-semantichnoi-dominanti.html> (дата звернення: 14.10.2021).

43. Навчальні програми загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою 1-4 кл. К.: Вид. дім «Основа», 2011. 392 с.

44. Наумчук М. М. Уроки рідної мови в початковій школі / М. М. Наумчук. Тернопіль: ТДПУ, 1999. 48 с.

45. Новак О. М. Психологічні аспекти писемного мовлення. Актуальні питання корекційної освіти. 2011. Вип. 2. С. 184-193.

46. Олефір О. Особливості лексико-граматичної складової мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення. Витоки педагогічної майстерності. 2018. №22. С. 153-157. URL: <http://sources.pnpu.edu.ua/article/download/185272/184892>. (дата звернення: 17.04.2021).

47. Парасоцький О. В. До проблеми подолання дизорфографії в учнів із нерізко вираженим загальним недорозвитком мовлення (НЗНМ). Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: Збірник наукових праць . № 6. 2009. URL: <http://ap.uu.edu.ua/article/165>.

48. Пінчук Ю. В. Зміст спільної діяльності логопеда і психолога при подоланні дисграфії в учнів молодших класів загальноосвітньої школи. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та психологія : збірник наукових праць. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. №18. С.195-199.
49. Плис О. Формування образного мислення у молодших школярів / О. Плис // Початкове навчання і виховання. № 31-32, 2014.С. 2-8.
50. Порухення писемного мовлення. Студепедия : веб-сайт. URL: <http://studepedia.org/index.php?vol=1&post=21300> (дата звернення 20.09.2020).
- Потапенко О. І. Методика викладання української мови / О. І. Потапенко. К.: Вища школа, 2002. 126 с.
51. Пригода З. С. Аналіз помилок писемного мовлення в учнів 5–6 класів із тяжкими порушеннями мовлення / З. С. Пригода // Особлива дитина: навчання і виховання. К. : “Педагогічна преса”, 2014. N1. С. 68–71.
52. Пригода З. С. Сучасні підходи до методичного забезпечення корекції дизорфографії в учнів з тяжкими порушеннями мовлення. Проблеми сучасного підручника, (17), 403–411.URL: <https://ipvid.org.ua/index.php/psp/article/view/38211>.
53. Пригода З. С. Корекція дизорфографій в учнів 5-6 класів з тяжкими порушеннями мовлення . Методичні рекомендації. Київ, 2014. С.12-17.
54. Прищепова И. В. Профилактика дислексий и дизорфографий у младших школьников с нерезко выраженным общим недоразвитием речи. Дис...канд. пед. наук. Л., 1991. 220 с.
55. Програма з корекційно-розвиткової роботи «Корекція мовлення» для 1-4 класів закладів загальної середньої освіти для дітей з тяжкими порушеннями мовлення / Укл. Трофименко Л. І., Ільяна В. М., Пригода З. С., Аркадьєва О. О., Грибань Г. В. Київ : Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, 2018. 90 с.

56. Рібцун Ю. В. Програми з корекційно-розвиткової роботи «Корекція розвитку» для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із тяжкими порушеннями мовлення (підготовчий, 1-4 класи). Київ, 2015. 64 с.
57. Савченко О. Я. Типова освітня програма для 3-4 класів, розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>.
58. Синьов В. М., Шеремет М. К., Руденко Л. М., Шульженко Д. І. Освітньо-психологічна інтеграція школярів із психофізичними порушеннями в у сучасних умовах України. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) : 224 збірник наукових праць : у 2 т. / за ред. В. М. Синьова, О. В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський : ПП Медобори-2006, 2016. Т.2 (7). Вип. 7. С. 323-344.
59. Системные нарушения познавательной сферы у детей с общим недоразвитием речи. Актуальные проблемы специального и интегрированного образования (текст): Материалы Международной научно-практической конференции, г. Волгоград, 26 дек. 2011 г. / сост. Е.А. Лапп, Е.В. Шипилова, М.А. Дворецкая. Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2011. С. 44-48.
60. Соботович Е. Ф. Психолінгвістическа структура речевої діяльності і механізми її формування / Е. Ф. Соботович. К. : ИЗМН, 1997. 44 с.
- Соботович Є. Ф. Концепція загально мовленнєвої підготовки дітей до школи // Дефектологія. 1997. № 1. С. 2–7.
61. Стрілецька С. В. Сучасні наукові підходи до вивчення дитячої дисграфії та класифікації її видів. Теоретичні питання культури, освіти та виховання. 2010. № 42. С. 197-200.
62. Тарасун В.В. Логодидактика. К.: Видавничий Дім «Слово», 2011.
63. Тенцер Л. В. До проблеми формування мовних понять у молодших школярів із порушеннями писемного мовлення в системі навчання початкового курсу української мови. Збірник наукових праць Кам'янець-

- Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2013. Вип. 23. С. 341-349.
64. Тенцер Л. В. Організація та зміст корекційної логопедичної роботи з молодшими школярами із порушеннями писемного мовлення. Логопедія. № 3. 2013. С. 80-90.
65. Ушинский К. Д. Человек как предмет воспитания. Кн. I. Москва, Изд-во АПН, РС УСР, 1950, 679с.
66. Федоренко С. В. Особливості методики навчання грамоти дітей зі зниженим зором : матеріали до вивчення курсу «Методика викладання мови в школах для сліпих та слабозорих дітей». Київ, 2004. 67 с.
67. Хом'як І. М. Навчання орфографії на фонетико-орфоепічній основі // Нова педагогічна думка. № 1. 2000. С. 53-60.
68. Хома О. М. Формування орфографічних умінь на уроках української мови в початковій школі. Освітологічний дискурс. № 3. 2015. С. 270-277.
69. Чередніченко Н. В. Сучасний підхід до вивчення причин та механізмів виникнення дизорфографії у молодших школярів із вадами мовленнєвого розвитку. Науковий часопис. Актуальні проблеми в логопедії. 2014. С.221-226.
70. Чередніченко Н. В. Психолінгвістичний підхід до вивчення причин та механізмів виникнення дизорфографії у молодших школярів із вадами мовленнєвого розвитку / Н. В. Чередніченко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Вип. 27. 2014. С. 220-225.
71. Чередніченко Н. В. Ряшенцева Д. М. Науково-теоретичні засади формування орфографічних умінь та навичок в учнів молодших класів за умов нормального та порушеного онтогенезу мовленнєвої діяльності. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/25920/Cherednichenko_Rias_hentseva.pdf;jsessionid=B5D54CEACF324291D96EA5BA63D61826?sequence=1
- .

72. Чередніченко Н.В. Початковий курс навчання української мови молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ). Навчально-методичний посібник (курс лекцій). Київ: Видавничий дім «Слово», 2012. 208 с.
73. Шийка Ю., Крілевич Л. Аналіз проблеми дисграфії з позиції когнітивного підходу. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 41, том 3. 2021. С.272-274.
74. Шеремет М. Київ, Коломієць Ю. В. Нейропсихологічний аспект готовності до шкільного навчання дітей із тяжкими порушеннями мовлення. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія: збірник наукових праць. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. Вип. 23. С. 240–247.
75. Яковенко А. О. Корекційно-логопедична програма з формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку до школи. Витоки педагогічної майстерності: збірник наукових праць. 2017. Вип. 20. С. 251–256.
76. Яворська С. Т. Методика опрацювання різних за лінгвістичною природою написань у контексті професійного становлення філологів. Педагогічний дискурс: збірник наукових праць . 2017. с. 197-202.
77. Лалаева Р. И. Выявление дизорфографии у младших школьников / Р. И. Лалаева И. В. Прищепова. СПб.: СПбГУПМ, 1999. 36 с.
78. Джерело: <https://sfp.org.ua/rozvitok-mislennya-u-ditej/>
©<https://sfp.org.ua/>